

علی حکمت

فرهنگ نامه استخوان

ویرگان، ترکیب ها و تیش ها.

جلد دوم : چ، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س

سرشناسه	: حکمت، علی، ۱۳۲۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: فرهنگنامه‌ی استهبان واژگان، ترکیب‌ها .../ علی حکمت.
مشخصات نشر	: تهران: شرکت تعاونی کارآفرینان فرهنگ و هنر، ۱۳۹۳ -
مشخصات ظاهری	: ج: مصور (رنگی).
شابک	: دوره: 9-104-600-978؛ ج. ۱: 5-102-600-978؛ ج. ۲: 1-5-94571-600-978
وضعیت فهرست نویسی	: فاها
یادداشت	: ج. ۲ (چاپ اول: ۱۳۹۶) (فیپا).
یادداشت	: ناشر جلد دوم، راستینا است.
مندرجات	: ج. ۱، ا، ب، پ، ت، ث، ج-ج. ۲، ج، چ، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س
موضوع	: استهبانی -- واژه‌نامه‌ها
موضوع	: استهبانی -- اصطلاح‌ها و تعبیرها
موضوع	: استهبانی -- اصطلاح‌ها و تعبیرها -- ایران -- استهبان
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ج ۱، ۱۴۸/۳، ۳۰۲۴/۱ PIR
رده بندی دیویی	: ۸۴۹ ف ۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۰۳۳۲۶

مولف: علی حکمت

ناشر: راستینا

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

سال چاپ: ۱۳۹۶

قیمت: ۱۰۰/۰۰۰ تومان

فهرست کلی جلد دوم فرهنگ نامه‌ی استهبان.

صفحه	عنوان
ث	فهرست کلی جلد دوم فرهنگ نامه‌ی استهبان
ج	تأییدیه‌ی فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
ح	جدول آوانگاری.
ذ	پیش گفتار مؤلف.
۱	واژه‌ها. ترکیب‌ها. تخیل‌ها.
۸۳۲	بخش منجفر نامه از مجموعه‌ی شعر "و اما بعد . . .".
۹۴۹	فهرست مدخل‌ها.

پیش گفتار مؤلف:

بسم الله الرحمن الرحيم

... و ما النصر الا من عند الله العزيز الحكيم. (آل عمران ۱۲۶)

سپاس خداوند سبحان که همچنان این بنده را مشمول الطاف بیکران خود قرار داد و مشیتش بر اتمام جلد دوم فرهنگ نامه‌ی استهبان قرار گرفت.

تغییراتی در این مجلد نسبت به جلد اول لحاظ شده است:

۱- اندازه‌ی حروف بنا به پیشنهاد اهل نشر ریزتر انتخاب گردیده و همه‌ی مطالب اعم از متن یا پی‌ریزی، به جز مدخل‌ها، با فونتی واحد نوشته شده و هرکجا لازم به تاکید بوده، عبارت با واژه‌ی مورد نظربه صورت پررنگ تر (بولد) نمایش داده شده است.

۲- در آوانگاری، به ثبت آن قسمت عبارت یا شعری که به عنوان شاهد آمده و در بر گیرنده‌ی مدخل بوده بسنده شده و از ثبت همه‌ی مطلب خودداری شده است.

۳- در آوانگاری هر کجا صدای همزه در ابتدای واژه بوده به صورت علامت سوال (؟) آورده شده است.

۴- بخش منجفر نامه یعنی بخش ششم مجموعه‌ی اشعار "و اما بعد..." با همان سبک و سیاق و بنا به پیشنهاد یکی از صاحب نظران بدون صفحات معانی و لغت، به جهت دست یابی بهتر کاربر به مضامین اشعار شاهد در اواخر این مجلد آورده شده است.

۵- به خاطر ایراداتی که عده‌ای در یافتن مدخل‌ها در جلد اول داشتند و علی رغم معمول، فهرست مدخل‌ها را به ترتیب ابجد در اواخر کتاب آورده‌ایم.

۶- شماره‌ی پی‌نویس هر صفحه خاص همان صفحه است و مثل جلد اول به صورت شماره‌ی سریال تا پایان کتاب نیست.

۷- از چاپ عکس‌های سیاه و سفید در کناره‌ی مدخل‌ها خودداری شده و تنها به صورت رنگی در لابلای کتاب با ذکر آدرس آورده شده است.

تذکاری چند سواى آنچه آمد ضرورى به نظر مى‌رسد:

۱- فرهنگ نام‌ه‌ی استهبان از لحاظ محتوا شامل دو قسمت است: الف: متونى که بعد از ثبت هر مدخل مى‌آید که متضمن معنای واقعی یا مجازی مدخل و نیز در برگیرنده عبارات و اشعار شاهد است به سبک و سیاق گویش استهبانی به همان صورتی که در گذر زمان یا دستخوش تطور شده و یا دست نخورده به ما رسیده است.

ب: زیر نویس‌ها که حاصل کند و کاو و تلاش مؤلف در دستیابی به اصل و ریشه‌ی مدخل‌هاست که با نثرى سیرتر آمده است و باید گفت نکاتی که در پی‌نویس آمده مبین و مکمل لاینفک متن اصلی است که بدون مراجعه‌ی خواننده به آن‌ها، درک درستی از گویش استهبان دست نخواهد داد. در دوستی دانشمند "در این فرهنگ‌نامه معنای مدخل در پاورقی است".

۲- برخی ایرادات که معدودی بر جلد اول فرهنگ‌نامه گرفته‌اند حاکی از این است که اینان پیش‌گفتار مؤلف را در جلد اول که اساس راه‌یابی به محتوای فرهنگ‌نامه است مطالعه نفرموده‌اند. یکی از ایرادها این است بسیاری از واژه‌ها و به خصوص ترکیب‌ها لغوی هستند و حرف تازه‌ای برای گفتن ندارند. نظر این عزیزان را به مطالب مندرج در صفحات ۳۶ و ۳۷ مقدمه‌ی جلد اول که شامل پیش‌گفتار مؤلف است و در زیر آورده شده جلب می‌کنم:

"ویژگی‌های این فرهنگ‌نامه:

الف- واژه‌هایی که مشمول این فرهنگ‌نامه اند چند گروهند:

۱- آن‌ها که در محاورات عامیانه کاربرد دارند اما در هیچیک از لغت‌نامه‌ها و کتب مرجع از آن‌ها و اصل و ریشه آن‌ها نشانی نیست مثل «اتتا» [ætetâ] «جوجک» [jûjæk] «آجزما» [ajezmâ].

۲- واژه‌هایی که اصلاً خارجی‌اند و در زبان فارسی، عیناً یا با اندکی تغییر کاربرد دارند اما در لغت‌نامه‌ها به ندرت یافت می‌شوند. مثل: «آرمالی» [armali] «بیلرسو» [beylærsû] «اَوَبرک» [ou/bæræk] "گولوپ" [gulup] «چراغ تیریک» [...tirik] «آلخالق» [alxaleq] «یملی» [čemli].

۳- واژه‌هایی که در محاورات زیاد کاربرد دارند اما ماهیتشان نامشخص است مثل: «آکبند» [akbænd].

۴- واژه‌ها و ترکیباتی که صحیح هستند اما در لغت‌نامه‌ها و کتب مرجع جای ندارند، مثل: «آسک» [asæk].

۵- واژه‌ها و ترکیباتی که ابتدائاً صحیح بوده‌اند اما در تداول دچار تحریف و تخفیف و تبدیل و تصحیف گردیده و امروز به علت دور شدن از اصل و ریشه خود، مهجور و غریب مانده‌اند مانند:

«بارسبر» [baresbâr] «بو نشم» [nešm] «پدرم» [pædûm] «آروفه» [arufâ] «نقرآز» [noqrâz] که اکثریت واژه‌های این فرهنگ‌نامه از این دسته‌اند.

۶- واژه‌های لغوی که در تداول مفاهیمی غیر از معنای لغوی آن دارند مثل: آغایون که لفظی از آقایان به مفهوم ثروتمندان و صاحبان زر و زور کاربرد دارد.

۷- واژه‌هایی که لغوی و به ظاهر صحیح هستند اما در تداول عامیانه اندک اختلافی با تلفظ لغوی دارند مثال: «آلو» [alu] که تلفظ لغوی آن [âlû] هست. «اَتر» [ætær] که صورتی از «اَتر» [ætær] هست که مفهوم عامیانه و لغوی آن یکی است. «بد اَتر».

همیشه این سؤال برای من مطرح بوده و هست که آیا واژه‌های عامیانه، ریشه در تاریخ دارند و یا تغییر یافته و دستکاری شده‌ی واژه‌های موجود در فرهنگ‌نامه‌هاست که عوام الناس به

علت عدم آگاهی و یا راحتی در تلفظ و یا به عمد، مبدل و یا مخفف نموده و از آن واژه‌هایی بنا به خواست و میل خود ساخته اند؟

اما از آن جا که مردم کوچه و بازار واضع و خالق واژه‌ها هستند و فرهنگ نویس ها جمع آوری کننده و سازمان دهنده و حافظ آن‌ها، قاعدتاً باید شق اول صحیح باشد. مگر این که قبول کنیم پس از ثبت واژه‌های مردمی توسط فرهنگ نویس ها، باز هم مردم بی کار نمی نشینند و دوباره لغات ثبت شده در فرهنگ‌نامه‌ها را که خود واضع آن‌ها هستند، به طرزی جدید تغییر می دهند.

اگر چنین باشد باید بپذیریم که تا همیشه بین واژه‌های عامیانه و لغت نامه‌ها تعاملی این چنینی وجود دارد و هیچ‌گاه این دو بر هم منطبق نخواهند شد....

و درست قضیه هم همین است یعنی آن چه باعث رشد و تعالی زبان می شود وضع واژه‌ای جدید توسط مردم، جمع آوری و ثبت و ضبط آن‌ها توسط فرهنگ نگارها و تغییرات تدریجی و عنداللزوم آن‌ها توسط مردم با تجربه عوامل موثر در هر برهه از زمان است."

.....

نا گفته نماند که این گونه ایرادات معدوم بوده و الا بزرگوارانی که اهل کتاب و مطالعه هستند خواندن مقدمه و پیش گفتار را مقدم بر متن‌ها و اصلی کتاب می دانند. شاید این گونه ایرادات نتیجه‌ی اشتباهی است که در توزیع جلد اول این دایره که امید است در مورد این مجلد چنین نباشد.

مضافاً فرهنگ‌نامه کتاب داستان و رمان نیست که متون آن برکت زمان و مؤید هم باشند بلکه کتاب مرجع است که عنداللرزم باید به آن رجوع کرد و از آن بهره جست.

سیاسگزاری از: